

Sygn. akt IV CSK 524/13

POSTANOWIENIE

Dnia 22 maja 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Barbara Myszka (przewodniczący)

SSN Mirosław Bączyk

SSA Katarzyna Polańska-Farion (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku K. Spółki Akcyjnej z siedzibą w P.
przy uczestnictwie C. & C. Spółki Akcyjnej z siedzibą
w W.

o wpis hipoteki przymusowej,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 22 maja 2014 r.,

skargi kasacyjnej wnioskodawcy

od postanowienia Sądu Okręgowego w S.

z dnia 27 lutego 2013 r.

**uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu w S. do ponownego rozpoznania i
rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w S. w dniu 3 grudnia 2012 r. uwzględnił wniosek K. S.A. w P. o wpisanie w księdze wieczystej ...53654/4, prowadzonej dla nieruchomości położonej w miejscowości C., stanowiącej własność C.&C. S.A. w W., hipoteki przymusowej na podstawie wyroku Sądu Okręgowego w W. z dnia 14 sierpnia 2012 r., sygn. akt. ... 320/11.

Na skutek apelacji uczestnika Sąd Okręgowy w S. postanowieniem z dnia 27 lutego 2013 r. uchylił wpis i wniosek oddalił.

Sąd drugiej instancji podkreślił, że zgodnie z art. 479^{19a} k.p.c. wyrok wydany przez sąd pierwszej instancji w sprawie gospodarczej o roszczenie pieniężne stanowił tytuł zabezpieczenia, jednak przepis ten obowiązywał do dnia 3 maja 2012 r. Według zasady intertemporalnej zawartej w art. 9 ustawy z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. nr 235, poz. 1699), dotychczasowe przepisy należało stosować tylko w postępowaniach wszczętych przed dniem wejścia w życie w/w ustawy nowelizacyjnej, tymczasem wniosek o wpis został złożony już po dniu 3 maja 2012 r. Ograniczony zakres kognicji sądu w postępowaniu wieczystoksięgowym wykluczał prowadzenie postępowania dowodowego zmierzającego do wyjaśnienia czy orzeczeniu wydanemu przez sąd gospodarczy nadal przysługuje przymiot tytułu zabezpieczenia.

Od powyższego orzeczenia skargę kasacyjną złożył wnioskodawca, który wskazał na podstawę naruszenia przepisów postępowania: art. 626² k.p.c. w związku z art. 626⁸ k.p.c. oraz art. 479^{19a} k.p.c. w związku z art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw. W konkluzji skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Istota sporu dotyczyła możliwości wpisania hipoteki przymusowej dla zabezpieczenia wierzytelności wynikającej z nieprawomocnego wyroku, zasądzającego świadczenie pieniężne, wydanego w postępowaniu odrębnym

w sprawach gospodarczych, wszczętym z powództwa wnioskodawcy przeciwko właścicielowi nieruchomości.

Powoływany w uzasadnieniu wniosku o wpis art. 479^{19a} k.p.c., dodany przez art. 1 pkt 30 ustawy z dnia 19 listopada 2006 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw przewidywał, że w sprawach o roszczenia pieniężne albo świadczenia innych rzeczy zamiennych wyrok sądu pierwszej instancji z chwilą wydania stanowi tytuł zabezpieczenia, wykonalny bez nadawania mu klauzuli wykonalności. Powód wnosząc o dokonanie zabezpieczenia, obowiązany był wskazać sposób zabezpieczenia (art. 492 § 2 k.p.c. stosowany odpowiednio w związku (art. 479^{19a} k.p.c.). Jakkolwiek swobodę uprawnionego ograniczał art. 747 k.p.c., to niewątpliwie jedną z dopuszczalnych form zabezpieczenia roszczeń pieniężnych było obciążenie nieruchomości obowiązaniem hipoteką przymusową (art. 747 pkt 2 k.p.c.). Nieprawomocny wyrok, zasądający świadczenie pieniężne w sprawie gospodarczej, został zatem zrównany z postanowieniem o udzieleniu zabezpieczenia, a jako dokument wymieniony w art. 110 pkt 1 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (jednolity tekst: Dz.U. nr 2013, poz. 707 ze zm.), mógł być podstawą wpisu hipoteki przymusowej w razie złożenia takiego wniosku przez uprawnionego. Od innych tytułów zabezpieczających różniło go jedynie to, że do jego wykonania nie było konieczne nadanie orzeczeniu klauzuli wykonalności. Wykonalność ta - podobnie jak w przypadku nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym - wynikała wprost z ustawy i nie wymagała odrębnego potwierdzenia (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 2 grudnia 2003 r., III CZP 92/03, OSNC 2005, nr 2, poz. 22 czy postanowienie z dnia 22 listopada 2013 r., III CSK 326/12, Lex nr 1431016).

Przepis art. 479^{19a} k.p.c. został uchylony przez cytowaną ustawę z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, która w znacznej części weszła w życie z dniem 3 maja 2012 r. Zgodnie z art. 9 ust. 1 tej ustawy, ma ona zastosowanie do postępowań wszczętych po dniu jej wejścia w życie, z zastrzeżeniem wyjątków przewidzianych w jego ust. 2-7, które stanu sprawy nie dotyczą. Ustawodawca zdecydował się zatem na odstąpienie od reguły intertemporalnej aktualności, przedłużając obowiązek stosowania dawnego prawa w sprawach, które były w toku w chwili

wejścia w życie nowego prawa. Jest to rozwiązanie często spotykane w przypadku gruntownych zmian, usprawiedliwione zwłaszcza w razie likwidacji określonego rodzaju postępowania lub instytucji procesowych, gdy zachodzi potrzeba zapewnienia skuteczności dotychczasowych czynności. Przyjęcie zasady kontynuacji oznacza, że reżim prawny w sprawach gospodarczych, wszczętych przed dniem 3 maja 2012 r., wyznaczają przepisy rozdziału I działu IV a k.p.c. w brzmieniu sprzed wejścia w życie nowelizacji. Zakres rozważanego upoważnienia do dalszego stosowania dawnych norm nie został przy tym ograniczony czasowo do zakończenia określonego etapu postępowania, nie wprowadzono wyłączeń obejmujących określone instytucje i nie ingerowano w treść poszczególnych regulacji, z ich modyfikacją w okresie przejściowym. Uzasadnia to wniosek, że do wyroku sądu pierwszej instancji zasądzone świadczenie pieniężne, wydane w sprawie gospodarczej pod rządami stanu prawnego poprzedzającego wejście w życie ustawy nowelizującej, zastosowanie znajdzie art. 479^{19a} k.p.c. Wyrok taki stanowi więc nadal tytuł zabezpieczenia, podlegający wykonaniu bądź według przepisów o postępowaniu egzekucyjnym, bądź przepisów odnoszących się do innego, wybranego sposobu zabezpieczenia.

Postanowienie sądu o zabezpieczeniu roszczenia w sprawie cywilnej przez obciążenie nieruchomości obowiązanej hipoteką przymusową podlega wykonaniu przez sąd w postępowaniu wieczystoksięgowym. Postępowanie to pełni w omawianym przypadku funkcję pomocniczą, realizując cel postępowania zabezpieczającego, którym jest natychmiastowe udzielenie uprawnionemu ochrony prawnej, skutecznej do momentu zakończenia postępowania (art. 744 k.p.c.) czy uchylecia lub zmiany zabezpieczenia (art. 742 § 1 k.p.c.). Bez zapewnienia możliwości wykonania tytułu zabezpieczającego upadałby sens zachowania mocy obowiązującej art. 479^{19a} k.p.c. Jest to tym bardziej istotne, że powstanie tytułu zabezpieczającego na podstawie w/w przepisu szczególnego uznawane jest za wyłączające stosowanie ogólnych zasad udzielania zabezpieczenia w zakresie roszczenia, które zostało zasądzone. Przy takim ujęciu wzajemnych relacji omawianych przepisów powód, który nie uzyskał zabezpieczenia przed wydaniem wyroku, zostałby w istocie pozbawiony ochrony tymczasowej. Przypisywanie ustawodawcy woli wywołania takich konsekwencji prawnych budzi oczywiste

zastrzeżenia. Wobec powyższego, opowiedzieć się trzeba za rozstrzygnięciem, że wyrok sądu pierwszej instancji, który wywołał skutki określone w art. 479^{19a} k.p.c., może - także po dniu 3 maja 2012 r. - stanowić podstawę wpisu hipoteki przymusowej.

Podzielić należy stanowisko, iż kognicja sądu w postępowaniu wieczystoksięgowym jest ograniczona, co dotyczy sądów obu instancji: pierwszej - przy wpisie i drugiej - przy rozpoznawaniu apelacji od wpisu. Zawężony zakres postępowania oznacza, że sądy te mogą czynić ustalenia wyłącznie na podstawie analizy treści wniosku i dołączonych do niego dokumentów, a także badać stan rzeczy ujawniony w księdze wieczystej w chwili złożenia wniosku (por. uchwała siedmiu sędziów Sądu Najwyższego w 16 grudnia 2009 r., III CZP 80/09, OSNC 2010, nr 6, poz. 84). Tym samym za przekraczające granice kognicji sądu wieczystoksięgowego uważa się prowadzenie postępowania dowodowego z wykorzystaniem wszelkich środków dowodowych przewidzianych przez kodeks postępowania cywilnego (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 kwietnia 2001 r., sygn. akt III CKN 354/00, OSNC 2001, nr 12, poz. 183). Wyjątek stanowi jedynie dokument przedłożony przez wnioskodawcę jako dowód istnienia materialnoprawnej podstawy wpisu w księdze wieczystej.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego jest ugruntowany pogląd, że czynność prawna stanowiąca podstawę wpisu powinna być badana nie tylko pod względem formalnym, ale także pod względem jej skuteczności materialnej (por. orzeczenia Sąd Najwyższego: z dnia 25 lutego 1963 r., III CR 177/62, OSNCP 1964, nr 2, poz. 36; z dnia 18 listopada 1971 r., III CRN 338/71, OSNCP 1972, nr 6, poz. 110; z dnia 1 listopada 1995 r., III CZP 158/95, OSNC 1995, nr 4, poz. 47; z dnia 30 października 2013 r., II CSK 67/13, Lex nr 1408677). Sąd wieczystoksięgowy wyjaśnia zatem znaczenie oświadczeń woli wyrażonych w dokumentach mających stanowić podstawę wpisu oraz bada, czy i jaki skutek dana czynność mogła wywołać.

Inaczej jest wówczas, gdy podstawę wpisu stanowi orzeczenie sądowe. Sąd wieczystoksięgowy nie może bowiem dokonywać kontroli merytorycznej orzeczenia, w tym także postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia i orzeczenia z nim zrównanego. Może jedynie - jak wyjaśniono w judykaturze - badać, czy

orzeczenie takie zawiera wszystkie dane konieczne do dokonania wpisu i czy "z przyczyn technicznych" nadaje się do wpisu (por. uchwała Sądu Najwyższego i z dnia 4 lipca 1986 r., III CZP 35/86, OSNC 1987, nr 7, poz. 90; uchwała z dnia 28 sierpnia 1991 r., nr 7, poz. 90; uchwała z dnia 28 sierpnia 1991 r., III CZP 71/91, OSNCP 1992, nr 3, poz. 47, postanowienie z dnia 17 lipca 2008 r., II CSK 115/08, Lex nr 548808 czy postanowienie z dnia 22 stycznia 2010 r., V CSK 230/09, Lex nr 688051). W te ramy, jak słusznie zauważył skarżący, włączyć można analizę treści wstępnej sentencji załączonego do wniosku o wpis wyroku. Pozwalała ona nie tylko na identyfikację stron postępowania, ale też przedmiotu sprawy oraz sądu, który wydał orzeczenie, a w konsekwencji - rodzaju postępowania, a nawet roku jego wszczęcia. Można dodać, że § 31 ust. 1 zarządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 grudnia 2003 r. w sprawie organizacji i zakresu działania sekretariatów sądowych oraz innych działów administracji sądowej (Dz. Urz. Min. Spraw. Nr 5 poz. 22 z późn. zm.) opisuje umieszczaną na orzeczeniu sygnaturę akt jako oznaczenie wydziału (cyfra rzymska), sekcji, jeżeli wydział dzieli się na sekcje (cyfra arabska), rodzaju repertorium lub wykazu, numeru porządkowego, pod którym sprawa jest wpisana do odpowiedniej księgi, oraz - po znaku łamania - roku, w którym akta zostały założone (dwie ostatnie cyfry). Dane te w niniejszej sprawie nie budziły wątpliwości sądów, a wskazywały na wydanie przez sąd pierwszej instancji orzeczenia zasądzającego świadczenie pieniężne w sprawie gospodarczej, w postępowaniu wszczętym przed dniem 3 maja 2012 r. Poza granice kognicji wykraczało natomiast prowadzenie dalszych wyjaśnień zmierzających do ustalenia czy doszło do upadku zabezpieczenia bądź jego uchylenia albo zmiany w toku postępowania rozpoznawczego. Okoliczności te nie stały się jednak przedmiotem kontrowersji między stronami.

Z przytoczonych względów, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ k.p.c. orzekł jak w sentencji.